

تیزهوشی در عملکرد خانواده و بازشناسی بیان چهره ای هیجان

تالیف:

فاطمه نخستین خیاط

انتشارات راز نهان

۱۳۹۷

سرشناسه	: نخستین خیاط، فاطمه، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: تیزهوشی در عملکرد خانواده و بازشناسی بیان چهره ای هیجان/ تالیف فاطمه نخستین خیاط.
مشخصات نشر	: تهران: راز نهان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۸-۴۳۲-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۰۹.
موضوع	: هیجان‌ها -- جنبه‌های روانشناسی
موضوع	: Emotions -- Psychological aspects
موضوع	: تیزهوشان -- روان‌شناسی
موضوع	: Gifted persons -- Psychology
موضوع	: خانواده‌ها -- جنبه‌های روانشناسی
موضوع	: Psychological aspects -- Family
رده بندی کنگره	: BF۵۶۸/۴۳۲۱۷
رده بندی دیویی	: ۱۵۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۲۲۰۳۵۹

آدرس: میدان انقلاب، خیابان زاده جنوبی، کوچه دانشور، پلاک ۱۲، واحد ۲ شماره تماس: ۰۲۱۶۶۹۰۱۸۴۱ - ۰۹۱۳۲۳۳۰۲۶۹ آدرس الکترونیکی: raznahanbook@gmail.com آدرس سایت: www.raznahanbook.com	
---	--

که عنوان کتاب.....	تیزهوشی در عملکرد خانواده و بازشناسی بیان چهره ای هیجان
که مولف.....	فاطمه نخستین خیاط
که صفحه آرا.....	رضا کاوه
که طراح جلد.....	رضا کاوه
که ناشر.....	راز نهان
که شمارگان.....	۱۰۰۰ نسخه
که نوبت چاپ.....	اول ۱۳۹۷
که قیمت.....	۱۰،۰۰۰ تومان
ISBN: 978-600-448-432-9	

فهرست مطالب

پیشگفتار	۹
مقدمه	۱۵
فصل اول: کلیات تعاریف مفهوم هوش	۱۷
معانی و تعاریف هوش	۱۷
معیارهای مختلف در تعریف هوش	۱۸
نظریه‌های هوش	۳۰
۱ - نظریه هوش موفق استرنبرگ	۳۰
۲ - نظریه هوش و کسلر	۳۲
۳ - نظریه هوش گاردنر	۳۲
فصل دوم: بررسی مفهوم تیزهوشی	۳۵
تیزهوشی	۳۵
الف- تعریف تیزهوشی بر اساس تئوری ضمنی	۳۷
ب - تعریف تیزهوشی بر اساس مدل رشدی هورویتز و اوپن	۳۹
انواع تیزهوشان	۳۹
۱- تیزهوش‌های خلاق	۳۹
۲- تیزهوشان درس خوان	۳۰
۳- تیزهوشان حرفه‌ای یا مکانیک	۳۰
۴- تیزهوشان کم پیشرفت	۳۰
ویژگی‌های کودکان تیزهوش	۳۰
۱. ویژگی‌های شناختی	۳۱
۲. ویژگی‌های عاطفی	۳۱
۳. ویژگی‌های اجتماعی	۳۲

تشخیص و ارزیابی دانش آموزان تیزهوش	۳۲
۱- استفاده از آزمون‌های استاندارد هوشی	۳۳
۲- شناسایی از طریق مشاهده‌ی مستقیم	۳۴
عوامل مؤثر در تیزهوشی	۳۴
۱- ژنتیک	۳۴
۲- خانواده	۳۵
فصل سوم: تعریف اصطلاح هیجان	۳۹
هیجان	۳۹
تاریخچه هیجان	۴۲
مؤلفه‌های هیجان	۴۲
۱- محرک ذهنی هیجان	۴۳
۲- واکنش‌های جسمانی	۴۴
۳- ارزیابی شناختی	۴۵
۴- جلوه‌های چهره	۴۷
۵- واکنش‌های کلی به هیجان	۵۱
۶- گرایش به نوعی عمل	۵۵
فصل چهارم: بررسی نظریه‌های هیجان	۵۷
نظریه‌های هیجان	۵۷
۱- نظریه جیمز - لنگه	۵۷
۲- نظریه کانون - بارد	۵۸
۳- نظریه شاکتر	۵۸
۴- نظریه‌ی آرنولد	۵۹
۵- نظریه‌ی پلوچیک	۶۰
۶- نظریه هیجان‌های متمایز ایزارد	۶۰
۷- فرضیه‌ی پسخوراند چهره	۶۱
۸- نظریه شناختی لازاروس	۶۳
۹- نظریه شناختی وینر	۶۳
۱۰- نظریه شناختی - فرهنگی آوریل	۶۴
۱۱- دیدگاه دو سیستمی	۶۴
هیجانهای بنیادی	۶۵

۶۵	۱ - خشم.....
۶۵	۲ - غم و سوگ.....
۶۶	عملکرد ذهن در هیجان.....
۶۷	نظریه ذهن.....
۶۸	بازشناسی بیان چهره ای هیجان.....
۶۹	نظام عضلانی صورت.....
۷۰	کنش ورزی ادراک شده خانواده.....
۷۳	فصل پنجم: بررسی نظریه‌های مربوط به خانواده.....
۷۳	نظریه‌های مرتبط با خانواده.....
۷۳	۱ - دیدگاه ارسونز نسبت به خانواده.....
۷۳	الف - بارک.....
۷۵	ب - متغیرهای سانی.....
۷۷	ج-مسئله فرآیند در نظام کنش.....
۷۷	د-ملاحظات در اندیشه پارسونز نسبت به خانواده.....
۸۰	۲-نظریه‌ی کنش متقابل سانی.....
۸۳	۳ - رویکرد بنیادی.....
۸۳	۴- رویکرد سیستمی.....
۸۴	۵- رویکرد روان پویشی.....
۸۵	۶- رویکرد ساختاری.....
۸۷	ساختار خانواده و تغییرات آن.....
۸۷	شرایط یک خانواده‌ی خوب از نظر ساختار گرایان.....
۸۸	زیر سیستم‌ها و نقش آن در خانواده.....
۸۸	اتحاد و ائتلاف در ساختار خانواده.....
	فصل ششم: مقایسه ای پژوهشی کنش ورزی ادراک شده خانواده و بازشناسی بیان چهره ای هیجان در دانش آموزان تیزهوش و عادی.....
۹۱	آزمون بازشناسی بیان چهره ای هیجان اکمن و فرایسن.....
۹۱	آزمون کنش ورزی خانواده.....
۹۳	کنش ورزی ادراک شده خانواده.....
۹۵	بازشناسی بیان چهره ای هیجان.....
۹۸	یافته ها.....

۱۰۵	 سخن آخر
۱۰۹	 فهرست منابع
۱۰۹	 منابع فارسی
۱۱۵	 منابع لاتین

www.ketab.ir

پیشگفتار

مفهوم تیزهوشی برای طیف وسیعی از دانش آموزان با توانایی‌های فوق العاده در حیطه‌هایی مانند هوش، خلاقیت، مهارت‌های فکری، توانایی رهبری و امور هنری به کار می‌رود. به طور کلی به دلیل عدم اتفاق نظر روان‌شناسان در تعریف هوش، تعاریف متفاوتی برای تیزهوشی ارائه شده است. از دید ترمن تیزهوشی به عنوان دانش عمومی بالا است؛ و استانی آن را توانایی و استعداد بالا در حوزه‌ی تحصیلی خاصی تعریف می‌کند. در تقسیم بندی وکسلر^۱ به کودکانی که هوش بهر آنها بیش از ۱۳۰ باشد تیزهوش گفته می‌شود؛ و بالاخره مارلند^۲ تیزهوشی را چنین تعریف می‌کند، کودکانی که به تشخیص مشخص از روان‌شناسی و روان‌سنجی دارای توانایی‌های برجسته‌ای هستند و قادر به انجام امور در سطحی عالی می‌باشند (نربمانی و همکاران، ۱۳۹۲، ۱۶۶).

دانش آموزان تیزهوش از جنبه‌های مختلفی با دانش آموزان عادی متفاوت هستند. یکی از این موارد بازشناسی بیان چهره‌ای هیجان است. حالت چهره‌ای که همراه هر هیجان است به روشنی وظیفه‌ی اعلام آن هیجان به دیگران را بر عهده دارد. شش هیجان اصلی —

شادی؛ غم، خشم، ترس، حیرت و نفرت- در بازشناسی و بیان چهره ای در فرهنگ‌های مختلف متشابه هستند (کهلر^۱، ۲۰۰۴، ۱۸). پژوهشگران معتقدند که بیان چهره ای هیجان در انسان شکل تکامل یافته همان حرکات بیانگری است که در دیگر حیوانات شاهد آن هستیم. بیان چهره ای هیجان پاسخ‌هایی فطری و نا آموخته هستند که مجموعه ای از حرکات بویژه حرکات عضلات چهره را در بر می‌گیرد (کهلر، ۲۰۰۸). به نظر می‌رسد برخی از تظاهرات چهره ای معنای جهانی داشته باشند و به فرهنگ جامعه ای که فرد در آن پرورش یافته ربطی نداشته باشد. مثلاً خشم در تمام جهان به صورت گرگرفتگی صورت، پایین آوردن ابرو و ... هم نزدیک کردن آنها، لرزیدن پره‌های بینی و به هم فشردن و نشان دادن دندان‌ها بین می‌شود (نیریمانی و همکاران، ۱۳۸۹).

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که از جمله موارد مرتبط با بازشناسی بیان چهره ای هیجان، توجه، حافظه (کلامی و غیر کلامی)، هوش و پردازش شناختی می‌باشد (بیسیریل و بارچ^۲، ۲۰۱۰؛ دیاز^۳ و همکاران، ۲۰۱۱؛ کالافل^۴ و همکاران، ۲۰۱۱ به نقل از نیریمانی و همکاران، ۱۳۹۲، ۱۶۵). به طور مثال فیلیپس و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهش خود نشان دادند که حافظه کاری کلامی یکی از جنبه‌های شناختی مهم در نام گذاری صحیح بازشناسی بیان چهره ای هیجان است و رمز گردانی صحیح اطلاعات مربوط به بازشناسی بیان چهره ای هیجان به حافظه کاری کلامی وابسته است. از دیگر مولفه‌های مرتبط با بازشناسی بیان چهره ای هیجان، پردازش اطلاعات است. در دیدگاه پردازش اطلاعات ذهن به عنوان یک سیستم اطلاعات تلقی می‌شود که اطلاعات را انتخاب می‌کند، تغییر می‌دهد، کد گذاری می‌کند، ذخیره می‌نماید، بازیابی می‌کند، خود به تولید اطلاعات و رفتار می‌پردازد. ساتو^۵ نشان داد که پردازش اطلاعات در آمیگدال نقش مهمی در بازشناسی بیان

1- Kohler

2- Becerril & Barch

3- Diaz

4- Calafell

5- Sato

چهره ای هیجان داشته و نقص پردازش اطلاعات در آمیگدال موجب ناتوانی در بازشناسی بیان چهره ای هیجان در افراد می شود (ساتو، ۲۰۰۸ به نقل از گنجی، ۱۳۹۴).

بدون شک خانواده نقش مهمی در تحول هوشی کودک دارد. اگر خانواده ها فرصت های لازم را برای سؤال کردن، کنجکاوی و کشف محیط، به کودکان بدهند زمینه ی تحول خلاقیت را در آنها ایجاد می کنند. در برخی بررسی ها مشخص شده است که حتی تغذیه ی مناسب در خانواده، در تحول هوشی فرد تأثیر گذار است. بنجامین بلوم^۱ (۱۹۸۵) در مطالعات خود روی ورزشکاران المپیک و سایر افرادی که موفقیت های چشمگیری به دست آورده بودند با این نتیجه رسید که افراد خانواده در پرورش استعداد های افراد تأثیر زیادی دارند. به طور کلی محیطی که در آن رشد می کند در توانایی هوشی و عملکرد آتی فرد تأثیر گذار است. در خانواده های که محرک محیطی و فرصت های اکتشاف و تعامل بیشتر با محیط و سطح انتظارات بالای والدین بر آنتر دیده می شود، پیشرفت تحصیلی و رشد اجتماعی دانش آموزان بالاتر است. از نظر ما، بروز تیزهوشی زمانی که والدین کودک، هوش بالاتری دارند و محیط مناسبی را برای کودک فراهم می سازند، افزایش می یابد (هالاها و کافمن^۲، ۱۳۹۳).

خانواده از ارکان اصلی جامعه و یکی از طبیعی ترین گروه هایی است که می تواند نیازهای زیستی، روانی و معنوی انسان را برطرف کند. این واحد اجتماعی مبداء بروز عواطف انسانی و کانون صمیمانه ترین روابط و تعاملات بین فردی است. در جوانی به مثابه یک دوره تحولی پویا از طریق تغییرات زیست شناختی، روان شناختی و جامعه شناختی مشخص می شود. در طول دوره نوجوانی، نوجوان فرایند تفرد و جدایی از خانواده را آغاز می کند. اگر چه پیوندهای خانوادگی همچنان برای نوجوان با اهمیت است، اما به طور فزاینده ای اهمیت گروه همسالان افزایش نشان می دهد و سطوح کنش ورزی در تعامل با اعضای خانواده و گروه همسالان متفاوت می شود (گنجی، ۱۳۹۴).

1- Benjamin Bloom

2- Halahan and Kaufman

هیجان‌ها نیز دارای کارکردهای بسیار مهمی هستند. یکی از جنبه‌های اهمیت هیجان‌ها جنبه پیام‌رسانی آنها است. روانشناسان پیام‌رسانی^۱ هیجان‌ها برای جانداران ارزش حیاتی دارد. مثلاً قیافه‌ی وحشت‌زده می‌تواند دیگران از وجود خطر آگاه سازد، و یا مشاهده اینکه فردی عصبانی خشمگین است این پیام را دارد که ممکن است رفتار پرخاشگرانه از او سر بزند. بسیاری از بررسی‌های اخیر از عقاید داروین نیز فراتر می‌روند و بیانگر این نکته‌اند که جلوه‌های هیجانی علاوه بر نقش پیام‌رسانی، همانند برانگیختگی و ارزیابی، نقشی نیز در تجربه‌ی ذهنی هیجان دارند. بنابراین بیان چهره ای هیجان‌های مختلف در بقا و سازگاری جانداران نقش مهمی دارد. بیان چهره ای هیجان‌ها می‌تواند بر ارزیابی فرد از دیگران اثر بگذارد. همچنین هیجان‌ها با قضاوت درباره‌ی مخاطرات دنیای کنونی، قضاوت در مورد جهان و مردمان نیز اثرگذار باشد. خلق منفی ناشی از هیجان‌ها ممکن است جهان را خطرناک‌تر جلوه‌گر سازد، و چنین ادراکی از وقایع ممکن است خلق منفی را تقویت کند. علاوه بر این حالت خلق منفی، به تبعیت از توجه و آگاهی ما به‌طور انتخابی بیشتر معطوف واقعیات منفی شود. البته این نیز به نفعی است. خلق منفی را افزون‌تر می‌کند. چنین تحلیلی در مورد حالت خلقی مثبت نیز صادق است. در این حالت، جهان کم‌خطرتر به‌نظر می‌آید، و توجه و آگاهی ما بیشتر معطوف مطالب مثبت می‌شود (همان منبع، ۷۴۳).

هیجان‌ها و کنش ورزی ادراک شده خانواده در یادگیری و پیشرفت تحصیلی تأثیر مهمی دارند. عوامل مؤثر بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی بسیار گسترده و وسیع است. شناسایی این عوامل در رفع مشکلات و نارسایی‌ها در سیستم آموزشی مهم است. جایگاه تفاوت‌های بین افراد در یادگیری با دو رویکرد کلی توصیف می‌شود. رویکرد اول، یادگیری را در بافت و زمینه یادگیری مورد توجه قرار می‌دهد. در این رویکرد یادگیری از ادراک مقتضیات تکلیف متأثر می‌شود که این نیز تحت تأثیر تجارب آموزشی پیشین و زمینه‌های یادگیری (مانند برنامه‌های آموزشی، فرآیند تدریس و روش‌های ارزشیابی و عملکرد خانواده) است و

به این ترتیب سه مرحله پیش آیند، فرآیند و فرآورده را نیز می‌توان برای آن در نظر گرفت. دومین رویکرد مربوط به نگاهی است که در آن ویژگی‌های ذاتی یادگیرنده، از قبیل هوش و توانایی بیان چهره ای هیجان می‌تواند به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم و از طریق سبک‌ها، یادگیری را متأثر سازد. وقتی در حالت هیجانی هستیم به حوادثی بیشتر توجه داریم که با خلق ما همخوان هستند تا حوادثی که چنین نیستند. در نتیجه، درباره‌ی رویدادهای همخوان با خلق خود مطالب بیشتری می‌آموزیم (نریمانی و همکاران، ۱۳۹۲، ۱۶۶).